

Категорія справи № 398/4136/15-ц: **Справи про адмінправопорушення (з 01.01.2019); У порядку процесуального законодавства; В порядку ЦПК України.**

Надіслано судом: **не визначено**. Зареєстровано: **29.05.2019**. Оприлюднено: **30.05.2019**.

Дата набрання законної сили: **10.04.2019**

Номер судового провадження: **61-38478св18**

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

10 квітня 2019 року

м. Київ

справа № 398/4136/15-ц

провадження № 61-38478св18

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого - Луспеника Д. Д.,

суддів: Білоконь О. В., Гулька Б. І., Синельникова Є. В., Черняк Ю. В. (суддя-доповідач),

учасники справи:

позивач - ОСОБА_1,

відповідачі: ОСОБА_2, ОСОБА_3,

розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 на заочне рішення Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області від 09 червня 2017 року у складі судді Бугайченко Т. А. та постанову Апеляційного суду Кіровоградської області від 21 травня 2018 року у складі колегії суддів: Мурашка С. І., Голованя А. М., Карпенка О. Л.,

ВСТАНОВИВ:

Короткий зміст позовних вимог

У серпні 2015 року ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 та ОСОБА_3 про захист честі, гідності та ділової репутації й відшкодування моральної шкоди.

Позовна заява мотивована тим, що у липні 2015 року ОСОБА_2 виготовив та розповсюдив книжку під назвою «ІНФОРМАЦІЯ_1», в основу якої покладено звинувачення його, позивача, у захопленні та розкраданні майна Відкритого акціонерного товариства «Завод «Агромаш» (далі - ВАТ «Завод «Агромаш»). Ця книга містить статті, викладені у образливій, принизливій та цинічній формі із застосуванням особистих фотографій позивача та карикатур на них.

Крім цього, 24 липня 2015 року директор ВАТ «Завод «Агромаш» ОСОБА_3 направив Прем'єр-міністру України Яценюку А. П. та голові Кіровоградської обласної державної адміністрації Кузьменку С. А. примірник зазначеної вище книжки та листа із пропозицією безкоштовно прийняти у державну власність нерухоме майно - головний корпус ВАТ «Завод «Агромаш» - у зв'язку із розкраданням майна товариства.

Поширена відповідачами інформація є негативною, недостовірною та порушує його особисті немайнові права, ганьбить його честь, гідність та завдає шкоди діловій репутації як посадовій особі органу місцевого самоврядування - міському голові м. Олександрії.

На підставі викладеного ОСОБА_1 просив суд:

- визнати недостовірною та такою, що порушує честь, гідність та ділову репутацію інформацію стосовно нього як міського голови м. Олександрії, поширену ОСОБА_2 у книжці «ІНФОРМАЦІЯ_1», а також ОСОБА_3 у його зверненні, направленому 24 липня 2015 року Прем'єр-міністру України Яценюку А. П. та Голові Кіровоградської обласної державної адміністрації Кузьменку С. А.;

- зобов'язати ОСОБА_2 та ОСОБА_3 не пізніше наступного дня від набрання рішенням суду у цій справі законної сили спростувати поширену ними інформацію шляхом розміщення на перших сторінках місцевих газет «Вільне слово» та «Олександрійський тиждень» статей із зазначенням у них тексту такого змісту: ОСОБА_2 - «Поширена інформація у книжці «ІНФОРМАЦІЯ_1» є недостовірною. Міський голова м. Олександрія ОСОБА_1 не причетний до захоплення та розкрадання ВАТ «Завод «Агромаш»» з одночасним розміщенням резолютивної частини рішення суду; ОСОБА_3 - «Поширена інформація у листі Прем'єр-міністру Яценюку А. П. та голові Кіровоградської Обласної державної адміністрації Кузьменку С. А., у якому викладена пропозиція безкоштовно прийняти у

державну власність нерухоме майно - головний корпус ТОВ «Завод «Агромаш», так як ОЗУ, що захопило його 21 грудня 2011 року (яке очолює мер м. Олександрії ОСОБА_1) розікрало його» не відповідає дійсності»;

- у рахунок відшкодування моральної шкоди стягнути з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 01 грн 00 коп.

Короткий зміст рішення суду першої інстанції

Рішенням Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області від 09 червня 2017 року позов ОСОБА_1 задоволено частково.

Визнано, що інформація, поширена директором ВАТ «Завод «Агромаш» ОСОБА_3 у заяві, адресованій Прем'єр-міністру України Яценюку А. П. та голові Кіровоградської обласної державної адміністрації Кузьменку С. А. від 24 липня 2015 року, а саме: «ОЗУ, що захопило його 21 грудня 2011 року (яке очолює мер м. Олександрії ОСОБА_1), розікрало його» - є недостовірною.

Зобов'язано ОСОБА_2 протягом десяти днів після набрання рішенням законної сили спростувати інформацію, викладену у книзі під назвою «ІНФОРМАЦІЯ_1», шляхом розміщення на перших сторінках місцевих газет «Олександрійський тиждень» та «Вільне слово» резолютивної частини рішення та заяви зі змістом «Поширена інформація у книзі «ІНФОРМАЦІЯ_1 не відповідає дійсності».

Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 у рахунок відшкодування моральної шкоди 01 грн 00 коп.

В іншій частині заявлених позовних вимог відмовлено, вирішено питання щодо розподілу судових витрат.

Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що лист директора ВАТ «Завод «Агромаш» ОСОБА_3 та книга під назвою «ІНФОРМАЦІЯ_1», редактором якої є ОСОБА_2, які були направлені посадовим особам, що не відносяться до правоохоронних органів, містить конкретну інформацію про вчинення позивачем злочину і порушення ним законодавства, які не доведені, а не відомості про недодержання законів посадовими або службовими особами цих органів. При цьому зміст листа та книги свідчать про те, що негативна інформація стосовно позивача була доведена до відома органу державної влади та посадових осіб з метою формування негативної думки останніх щодо діяльності позивача, а не з метою ініціювання проведення передбачених законодавством перевірок. Інформацію, поширену у книзі під назвою «ІНФОРМАЦІЯ_1» та у листі від 24 липня 2015 року, а саме: «ОЗУ, що захопило його 21 грудня 2011 року (яке очолює мер м. Олександрії ОСОБА_1), розікрало його», суд визнав недостовірною. Крім цього, суд, врахувавши наявність шкоди, протиправність діяння її заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправними діями та вини останнього у її заподіюванні, дійшов висновку про наявність підстав для відшкодування ОСОБА_1 моральної шкоди у розмірі 01 грн 00 коп.

Короткий зміст постанови суду апеляційної інстанції

Постановою Апеляційного суду Кіровоградської області від 21 травня 2018 року апеляційну скаргу ОСОБА_2 залишено без задоволення, рішення Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області від 09 червня 2017 року - залишено без змін.

Постанова суду апеляційної інстанції мотивована тим, що зміст зазначеної книги та листа, в яких містяться недостовірні та негативні інформації про позивача, був опрацьований секретаріатами Кабінету Міністрів України, Кіровоградської обласної державної адміністрації та Олександрійської міської ради, що завдало суттєвої шкоди діловій репутації позивача, створивши про нього негативне враження у керівництва та колег. Крім цього, інформація, викладена у листі, порушує його право на повагу часті та гідності, а тому вона підлягає спростуванню.

Короткий зміст доводів касаційної скарги та її вимог

У касаційній скарзі, поданій у липні 2017 року до Верховного Суду, ОСОБА_2, посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права, просив скасувати оскаржувані судові рішення та справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Касаційна скарга мотивована тим, що рішення суду першої інстанції ухвалено з порушенням норм процесуального права та без участі відповідачів у судовому засіданні. Судами не враховано постанови Вищого господарського суду України від 20 серпня 2014 року у справі № 5013/353/12 та від 15 квітня 2015 року у справі № 5013/233/15, що мають преюдиційне значення під час розгляду цієї справи. Апеляційний суд розглянув справу у спрощеному провадженні без виклику сторін. Інших доводів касаційна скарга не містить.

Короткий зміст позиції інших учасників справи

Інші учасники справи не скористалися своїм процесуальним правом подати відзив на касаційну скаргу ОСОБА_2

Надходження касаційної скарги до Верховного Суду.

Ухвалою Верховного Суду від 10 вересня 2018 року відкрито провадження у справі та витребувано її матеріали із Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області.

Ухвалою Верховного Суду від 18 березня 2019 року справу призначено до судового розгляду.

Позиція Верховного Суду.

Згідно із частиною третьою статті 3 ЦПК України, провадження у цивільних справах здійснюється відповідно до законів, чинних на час виникнення окремих процесуальних дій, розгляду і вирішення справи.

Вивчивши матеріали справи, перевіривши доводи касаційної скарги, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню.

Оцінка аргументів учасників справи та висновків суддів першої й апеляційної інстанції

Згідно з положеннями частини другої статті 389 ЦПК України, підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Відповідно до вимог частини першої статті 400 ЦПК України, під час розгляду справи в касаційному порядку суд перевіряє в межах касаційної скарги правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Кожному гарантується судовий захист права спростувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації (частина четверта статті 32 Конституції України).

Згідно зі статтею 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) і частинами другою та третьою статті 34 Конституції України кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві, зокрема, для захисту репутації чи прав інших осіб.

У пункті 1 постанови Пленум Верховного Суду України від 27 лютого 2009 року № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» роз'яснено, що беручи до уваги зазначені конституційні положення, суди при вирішенні справ про захист гідності, честі та ділової репутації повинні забезпечувати баланс між конституційним правом на свободу думки і слова, правом на вільне вираження своїх поглядів та переконань, з одного боку, та правом на повагу до людської гідності, конституційними гарантіями невтручання в особисте і сімейне життя, судовим захистом права на спростування недостовірної інформації про особу, з іншого боку.

Згідно із частиною першою статті 68 Конституції України кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

У статті 201 ЦК України передбачено, що особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством, є, зокрема, честь, гідність і ділова репутація.

Відповідно до статті 297 ЦК України кожен має право на повагу до його гідності та честі. Гідність та честь фізичної особи є недоторканими. Фізична особа має право звернутися до суду з позовом про захист її гідності та честі.

Згідно зі статтею 299 ЦК України фізична особа має право на недоторканність своєї ділової репутації. Фізична особа може звернутися до суду з позовом про захист своєї ділової репутації.

Так, під гідністю слід розуміти визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної істоти. З честю пов'язується позитивна соціальна оцінка особи в очах суспільства, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло. А під діловою репутацією фізичної особи розуміється набута особою суспільна оцінка її ділових і професійних якостей при виконанні нею трудових, службових, громадських чи інших обов'язків. Під діловою репутацією юридичної особи, у тому числі підприємницьких товариств, фізичних осіб - підприємців, адвокатів, нотаріусів та інших осіб, розуміється оцінка їх підприємницької, громадської, професійної чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин.

Згідно з частиною третьою статті 277 ЦК України негативна інформація, поширена про особу, вважається недостовірною, якщо особа, яка її поширила, не доведе протилежного (презумпція добропорядності). Негативною слід вважати інформацію, в якій стверджується про порушення особою, зокрема, норм чинного законодавства, вчинення будь-яких інших дій (наприклад, порушення принципів моралі, загальноновизнаних правил співжиття, неетична поведінка в особистому, суспільному чи політичному житті тощо) і яка, на думку позивача, порушує його право на повагу до гідності, честі чи ділової репутації.

Таким чином, відповідно до статті 277 ЦК України предметом судового захисту не можуть бути оціночні судження, думки, переконання, критична оцінка певних фактів і недоліків, які як вираження суб'єктивної думки і поглядів відповідача не можна перевірити щодо їх відповідності дійсності (на відміну від перевірки істинності фактів) і спростувати, що відповідає прецедентній судовій практиці Європейського суду з прав людини при тлумаченні положень статті 10 Конвенції (рішення Європейського суду з прав людини від 08 липня 1986 року в справі «Лінгенс проти Австрії» (Lingens v. Austria), § 46).

Вирішуючи питання про визнання поширеної інформації недостовірною, суди повинні визначати характер такої інформації та з'ясувати, чи є вона фактичним твердженням чи оціночним судженням.

Згідно з частиною другою статті 30 Закону України «Про інформацію» оціночними судженнями, за винятком наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовно-стилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири). Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості.

Пленум Верховного Суду України у пункті 15 постанови від 27 лютого 2009 року № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» роз'яснив судам, що при розгляді справ зазначеної категорії суди повинні мати на увазі, що юридичним складом правопорушення, наявність якого може бути підставою для задоволення позову, є сукупність таких обставин: а) поширення інформації, тобто доведення її до відома хоча б одній особі у будь-який спосіб; б) поширена інформація стосується певної фізичної чи юридичної особи, тобто позивача; в) поширення недостовірної інформації, тобто такої, яка не відповідає дійсності; г) поширення інформації, що порушує особисті немайнові права, тобто або завдає шкоди відповідним

особистим немайновим благам, або перешкоджає особі повно і своєчасно здійснювати своє особисте немайнове право. Згідно з частиною третьою статті 277 України негативна інформація, поширена про особу, вважається недостовірною, якщо особа, яка її поширила, не доведе протилежного (презумпція добропорядності). Негативною слід вважати інформацію, в якій стверджується про порушення особою, зокрема, норм чинного законодавства, вчинення будь-яких інших дій (наприклад, порушення принципів моралі, загальновизнаних правил співжиття, неетична поведінка в особистому, суспільному чи політичному житті тощо) і яка, на думку позивача, порушує його право на повагу до гідності, честі чи ділової репутації.

Відповідно до статті 40 Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Суди повинні мати на увазі, що у випадку, коли особа звертається до зазначених органів із заявою, в якій міститься та чи інша інформація, і в разі, якщо цей орган компетентний перевірити таку інформацію та надати відповідь, проте в ході перевірки інформація не знайшла свого підтвердження, вказана обставина не може сама по собі бути підставою для задоволення позову, оскільки у такому випадку інформація мала місце реалізація особою конституційного права, передбаченого статтею 40 Конституції України, а не поширення недостовірної інформації (абзац 2 пункту 16 Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 року № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи»).

На підтвердження заявлених позовних вимог позивач надав примірник книжки «ІНФОРМАЦІЯ_1», у якому містяться фотокартки із зображенням ОСОБА_1 під назвами: «ІНФОРМАЦІЯ_2», «ІНФОРМАЦІЯ_3», «ІНФОРМАЦІЯ_4», «ІНФОРМАЦІЯ_5», «ІНФОРМАЦІЯ_6», «ІНФОРМАЦІЯ_7».

Стаття під назвою «ІНФОРМАЦІЯ_2» викладена у такій редакції: «На прийомі у лікаря: На ваше питання, чому Ви такого маленького зросту, я Вам відповім після того, як Ви скажете мені, чи не було у вашої матері, окрім Вас, викиднів?».

Стаття, викладена у зазначеній вище книзі під назвою «ІНФОРМАЦІЯ_7» містить наступний текст: «Мешканці м. Олександрія напередодні наступного року побажали меру міста залишити місто будь-яким зі способів: 1. Потрапити до домовини

2. Полетіти в космос

3. Переїхати до СІЗО № 6

4. Виїхати до Білорусії або Молдови.

ОСОБА_1 остаточного рішення по цей час ще не прийняв».

Крім цього, книга містить зображення надгробного пам'ятника із зображенням ОСОБА_1 та надписом: «ІНФОРМАЦІЯ_8»

Суди попередніх інстанцій вірно виходили із того, що позивач довів факт поширення про нього негативної та недостовірної інформації, яка принижує його честь, гідність та ділову репутацію і викладене не є оціночним судженням.

Враховуючи наведене, суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, на підставі належним чином оцінених доказів, врахувавши зміст поширеної відповідачами інформації щодо позивача в її системному зв'язку з фактичними обставинами справи, дійшов обґрунтованого висновку про задоволення позовних вимог в частині визнання недостовірною інформації, зазначеної у книзі та листі від 24 липня 2015 року, спростування її шляхом розміщення на перших сторінках місцевих газет «Олександрійський тиждень» та «Вільне слово» резолютивної частини рішення та заяви зі змістом «Поширена інформація у книзі «ІНФОРМАЦІЯ_1» не відповідає дійсності» та відшкодування моральної шкоди. Суди правильно встановили, що зазначена відповідачами у листі та книзі інформація є такою, що порушує немайнові права позивача та принижує його честь, гідність і ділову репутацію, що підлягає судовому захисту відповідно до приписів чинного законодавства України.

Доводи касаційної скарги щодо розгляду справи судом апеляційної інстанції у порядку спрощеного позовного провадження без виклику сторін, що є порушенням норм процесуального права, не заслуговують на увагу, зважаючи на таке.

Ухвалою Апеляційного суду Кіровоградської області від 26 квітня 2018 року підготовчі дії у справі закінчено, справу за апеляційною скаргою ОСОБА_2 на рішення Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області від 09 червня 2017 року призначено до розгляду у порядку спрощеного (письмового) позовного провадження без повідомлення учасників справи (а. с. 12, том 2).

На офіційному веб-порталі судової влади України 27 квітня 2018 року було розміщено оголошення про розгляд справи № 398/4136/15-ц у порядку спрощеного позовного провадження 18 травня 2018 року о 11 год. 00 хв. (а. с. 14, том 2)

Відповідно до частини п'ятої статті 279 ЦПК України суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої зі сторін про інше. За клопотанням однієї із сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи проводиться в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін.

ОСОБА_2 після постановлення апеляційним судом 26 квітня 2017 року ухвали про розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження не скористався своїм процесуальним правом, передбаченим частиною п'ятою статті 279 ЦПК України, та не подав до апеляційного суду клопотання про розгляд справи у судовому засіданні з викликом сторін. Отже, доводи касаційної скарги про порушення його процесуальних прав є необґрунтованими.

Наведені у касаційній скарзі доводи щодо неврахування судами попередніх інстанцій постанов Вищого господарського суду України від 15 квітня 2015 року у справі № 5013/233/12 та від 20 серпня 2014 року у справі № 5013/353/12 суд касаційної інстанції не бере до уваги, оскільки зазначені судові рішення відповідно до частин четвертої та п'ятої статті 82 ЦПК України не є преюдиційними для цієї справи.

Доводи касаційної скарги щодо неврахування судами першої та апеляційної інстанцій рішень, ухвалених у адміністративних справах №№ 2а-7017/11, 2а-7018/11, 2а-7019/11, 2а/389/101/14, 2а/389/150/14, 2а/389/119/14, 398/2374/15а, 398/1244/13 та 1118/2947/12, не беруться до уваги, оскільки ОСОБА_2 не посилався на них ні у запереченнях на позов, ні в апеляційній скарзі і вони, відповідно, не були предметом дослідження у судах першої та апеляційної інстанції.

Інші доводи касаційної скарги ґрунтуються на неправильному тлумаченні заявником норм матеріального та процесуального права і зводяться до переоцінки встановлених судами обставин, що в силу вимог статті 400 ЦПК України виходить за межі розгляду справи судом касаційної інстанції.

Викладене дає підстави для висновку, що касаційна скарга підлягає залишенню без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій — без змін із підстав, передбачених статтею 410 ЦПК України.

Керуючись статтями 400, 409, 410, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_2 залишити без задоволення.

Заочне рішення Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області від 09 червня 2017 року та постанову Апеляційного суду Кіровоградської області від 21 травня 2018 року залишити без змін.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий

Д. Д. Луспеник

Судді:

О. В. Білоконь

Б. І. Гулько

Є. В. Синельников

Ю. В. Черняк